



För barn, unga och vuxna
med utvecklingsstörning

Riksförbundet för barn, unga och
vuxna med utvecklingsstörning, FUB

Handläggare: Zarah Melander

REMISSVAR
2017-08-28

Utbildningsdepartementet

SOU 2017:35: Samling för skolan - Nationell strategi för kunskap och likvärdighet

Riksförbundet FUB är en intresseorganisation som arbetar för att barn, ungdomar och vuxna med utvecklingsstörning ska kunna leva ett gott liv. Vi är cirka 26 500 medlemmar i 150 lokalföreningar runt om i landet. Personer med utvecklingsstörning och deras anhöriga är medlemmar i FUB liksom många andra som delar vår grundsyn.

Övergripande kommentar

Riksförbundet FUB välkomnar och instämmer i huvudparten av de lämnade förslagen som avser att stärka och möjliggöra ett samlat grepp om skolan. Vi instämmer i den beskrivning som presenteras inledningsvis gällande de övergripande brister som kännetecknar skolväsendet idag och delar Skolkommissionens uppfattning om att likvärdigheten inom det svenska skolväsendet behöver stärkas. Riksförbundet FUB anser dock att det är ytterst beklagligt att det ”samlade greppet” som presenteras i slutbetänkandet inte omfattar särskolan där en stor del av vår målgrupp finns, även om vi är medvetna att särskolan inte ingick i utredningens direktiv. Detta går helt emot den idé om inkludering som ska genomsyra skolväsendet idag. Eftersom många av de förslag som framkommer i slutbetänkandet rör *all* skolverksamhet - som t.ex. ett stärkt statligt inflytande, en utvecklad lärarutbildning samt en ökad samverkan mellan forskning och lärarprofessionen - menar Riksförbundet FUB att detta är särskilt olyckligt.

I det följande utvecklar vi våra synpunkter på delar av förslaget.

Kapitel 4 – Stärkt huvudmannaskap genom statligt stöd och samverkan

4.1.2 Resultatdialoger och stödjande skolgranskningar

Riksförbundet FUB ser positivt på de förslag om resultatdialoger och stödjande skolgranskningar som föreslås i slutbetänkandet, samt att dessa ska ha ett stödjande och utvecklande syfte. Vi menar att det finns fördelar med att involvera rektor och skolpersonal i arbetet med granskning av verksamheten, vilket Skolkommissionen lyfter fram. FUB anser trots dessa förtjänster att det är av yttersta vikt att granskningen sker av utomstående parter för att säkerställa kvalitén på granskningen. Dessa dialoger och granskningar bör dessutom omfatta fler delar än undervisningen, eftersom elevens tid i skolan utgörs och påverkas av fler faktorer och delar än enbart undervisningen.

Riksförbundet FUB ser även positivt på att Skolkommissionen betonar vikten av att skolmyndigheterna arbetar med att följa och stödja arbetet med att förbättra likvärdigheten i skolsystemet. Men även här är vi oroliga att vår målgrupp, och framför allt de elever som går i

särskolan, glöms bort. Det är av yttersta vikt att även elever som läser enligt särskolans läroplan, oavsett skolform, garanteras likvärdighet och en undervisning av hög kvalitet.

4.1.3 Systematiskt kvalitetsarbete

Riksförbundet FUB ställer sig bakom de förslag om ett systematiskt kvalitetsarbete som presenteras under detta avsnitt, men vill betona vikten av att kunskap kring funktionsnedsättningar, särskilt stöd, specialpedagogisk kompetens, med mera inte får glömmas bort i detta arbete.

4.1.4 Regional kompetensförsörjning till skolan

Riksförbundet FUB delar Skolkommissionens uppfattning om att kunskapsutveckling är en fråga som bör ha hög prioritet på nationell såväl som regionalnivå och välkomnar de förslag som presenteras i avsnittet. Vi vill än en gång betona att detta även måste omfatta särskolans verksamhet.

FUB ser positivt på det lärarutvecklingsprogram som föreslås under detta avsnitt och kontinuerlig kompetensutveckling genom t.ex. kollegial samverkan. Vi delar kommissionens uppfattning om att lärare och skolpersonal behöver få möjlighet att utvecklas och lära sig av varandra genom samverkan. Från FUB:s sida vill vi dock lyfta fram vikten av att ta tillvara på den specialpedagogiska kompetensen som finns inom skolverksamheten och att den kommer till gagn för alla som är verksamma i skolan eftersom alla elever, oavsett funktionsförmåga, gynnas av det. Från FUB:s håll ser vi även att det finns ett stort behov av kompetensutveckling och fortbildning inom exempelvis specialpedagogik, kunskap om olika funktionsnedsättningar, alternativa kommunikationsvägar och annan kompetens som är central i mötet med barn, elever och anhöriga. Det är dessutom av största vikt att *all* personal som är verksam inom skolväsendet får ta del av sådan kunskap. Utöver detta finns det dessutom ett akut behov av satsningar på regional såväl som nationell nivå för att komma till bukt med den stora bristen på behöriga speciallärare och specialpedagoger.

FUB menar att *all* personal som är verksam inom skolväsendet behöver få tillgång till kontinuerlig kompetensutveckling och därigenom få möjlighet att höja sin kompetens. Detta ska inte vara beroende av vart i landet du bor eller hur mycket pengar enskilda skolhuvudmän väljer att satsa på fortbildning. FUB:s förhoppning är att denna typ av styrning som föreslås i slutbetänkandet kan möjliggöra detta, i alla fall i viss mån, och vidare att detta är något som förhoppningsvis kan gynna alla elever och alla skolor.

4.1.9 Statlig reglering av skolchefens ansvar

Riksförbundet FUB ställer sig bakom det förslag gällande en utökad reglering av skolchefens statliga ansvar som kommissionen föreslår, samt att detta regleras i skollag. Genom att reglera detta i lag menar vi att det ger mer tyngd till uppdraget, bidrar till en långsiktighet samt bidrar till en tydligare ansvarsfördelning.

4.2 Mer likvärdiga möjligheter till ingripande mot kommunala och enskilda huvudmän.

Riksförbundet FUB har ingen synpunkt beträffande detta, men kan se att det finns en poäng med hårdare åtgärder även mot kommunal verksamhet i likhet med kommissionens förslag.

4.3 Utgångspunkter för en myndighetsöversyn

FUB delar kommissionens uppfattning om behovet av en myndighetsöversyn och ser positivt på att en sådan utgår från kvalitén av undervisningen och genomsyras av en starkare anknytning till forskning och vetenskapen. Vi hade dock önskat ett mer uttalat barnperspektiv när Skolkommissionen talar om skolmyndigheternas huvudsakliga syfte, där de istället enbart lyfter om lärarnas kompetens och kvalitet på undervisning – även fast dessa delar givetvis hänger ihop. Här

vill FUB även lyfta att det är av yttersta vikt att ett funktionsrättsperspektiv inte glöms bort i detta arbete och att det sker i nära samverkan med funktionshinderorganisationerna och andra aktörer med expertkunskaper inom området.

Riksförbundet FUB ser positivt på Skolkommisionens bedömning om att stärka skolmyndigheternas ställning på regional nivå, men att det viktigt att denna typ av förändring inte splittrar ansvaret över skolan ytterligare, vilket också skolkommisionen betonar. Vi anser att det är positivt att fokus hamnar vid att skolmyndigheterna ska ha en stärkande och stödjande funktion, samt att medborgarrättsliga perspektiv betonas där varje elevs rätt lyfts fram. Vi vill dock lyfta fram att det är av yttersta vikt att enskilda elevers rättigheter i skolan inte glöms bort i en sådan här översyn, där mycket fokus hamnar vid just kunskapsresultat.

FUB tycker att det är positivt med ett stärkt samarbete och samverkan mellan skolmyndigheterna och skolan, men vill lyfta fram att samverkan till hemmet inte får glömmas bort i detta arbetet. Här menar vi att det finns en stor utvecklingspotential eftersom eleven bör gynnas av en välfungerande samverkan mellan skolmyndigheter, skolan och hemmet.

Kapitel 5 – Kompetensförsörjning till skolväsendet

Riksförbundet FUB välkomnar ett flertal av de förslag som framkommer i detta avsnitt. Vi anser, i likhet med kommissionen, att en starkare anknytning mellan forskning och skolans verksamhet är central för en gynnsam och utvecklad skolverksamhet. Vi ser även positivt på att förslaget lyfter fram att lärarutbildningen behöver stärkas och utvecklas. Från FUB:s håll vill vi än en gång påpeka att vår målgrupp inte får glömmas bort i detta arbete. Specialpedagoger och speciallärare är idag en bristvara, framför allt med specialisering mot utvecklingsstörning. En översyn från Lärarförbundet visar exempelvis att det i snitt går 342 elever per behörig specialpedagog/lärare och i vissa kommuner så mycket som 1000 elever per behörig specialpedagog/lärare.¹ Det bör därmed vara av yttersta vikt och prioritet med insatser för att stärka befintliga speciallärare och specialpedagoger och med riktade insatser för att säkra tillgången på fler behöriga lärare och pedagoger inom dessa områden. Här ser vi även att det finns en brist på lärare med specialpedagogisk kompetens och en åldersadekvat utbildning. Flera av våra medlemmar vittnar om att de möter lärare och pedagoger som arbetar i en viss årsgrupp utan behörighet för att möta just den åldersgruppen. Detta tycker vi från FUB är bekymmersamt, eftersom våra elever ska ha samma rätt till en utbildning som ges av behöriga lärare – precis som alla andra barn och elever.

En ytterligare aspekt som FUB vill lyfta fram under detta avsnitt är att många som arbetar som resurspedagoger, elevassistenter och liknande inom skolväsendet idag är lågutbildade och med liten eller ingen tidigare erfarenhet av att arbeta med vår målgrupp. Oavsett hur engagerade och duktiga dessa personer är besitter de inte den pedagogiska kunskap och kompetens som de i många avseenden behöver. Det bör därmed vara av yttersta vikt att även dessa personalgrupper omfattas av den kompetensutveckling som nämns i Skolkommisionens slutbetänkande, samt att även de får ta del av ny forskning och evidensbaserade metoder. Vår erfarenhet är att det i många fall är unga personer, med låg utbildning och lite tidigare yrkeserfarenhet som anställs för att arbeta med barn i behov av extra stöd. Dessa personer har dessutom ofta begränsade visstidsanställningar, med liten tillgång till kompetensutveckling på arbetsplatsen, något vi menar bör förändras.

¹ Lärarförbundet (2017):

<http://lararnastidning.se/upp-till-1500-elever-per-utbildad-specialpedagog/>
<http://specialpedagogik.se/karta-sa-ser-bristen-ut/>

Kapitel 6 – Lärares och skolledares professionella utveckling

De förslag som framkommer under detta kapitel ser Riksförbundet FUB positivt på. Vi ser särskilt positivt på att samverka mellan lärare, skolledare, skolhuvudmän och lärarutbildare i ett sådant program som föreslås, eftersom vi tror att det kan stärka såväl legitimiteten och bredden som närheten till praktiken. FUB tycker även att det är positivt att Skolkommissionen betonar vikten av att nyexaminerade lärare behöver få en god introduktion till yrket och att detta kan stärkas upp genom ett nationellt program.

Vi i FUB förstår syftet med ett professionsprogram som syftar till att stärka och utveckla lärar- och skolledarprofessionen. Samtidigt ser vi att det finns ett behov av att fler personalgrupper omfattas av en sådan här satsning. Vi menar att så länge det finns personal som är verksam inom skolan utan en lärarexamen borde det vara av relevans att även inkludera dem i nationella kompetenshöjande och utvecklande satsningar. Det professionsprogram som föreslås bör således inte enbart riktas mot lärare och skolledare, utan även kunna inkludera andra yrkeskategorier inom skolväsendet. Det borde vara av yttersta vikt att även andra personalgrupper som verkar inom skolan får tillgång till en likvärdig kunskapsutveckling för att höja kvalitén på *hela* skolan.

Från FUB:s sida välkomnar vi att skolledare behandlas inom programmet och vill belysa vikten av att även skolledare behöver ha kunskaper om funktionsnedsättning, tillgänglighet och liknande viktig kunskap för arbetet med att möta barn och elever i behov av särskilt stöd. Det är därmed av yttersta vikt av att dessa områden inkluderas i ett sådant program.

Kapitel 7 – Kärnuppgifterna undervisning och skolledarskap

Riksförbundet FUB delar kommissionens uppfattning om behovet av att digitalisera och att underlätta den administrativa bördan som finns på lärare och skolchefer, så att de kan ägna sig åt deras egentliga uppdrag. Här vill vi dock betona vikten av att arbetet med att utveckla och digitalisera nationella prov och liknande delar inom skolverksamheten genomsyras av ett tillgänglighetsperspektiv. Från FUB:s sida ser vi även att det finns en stor potential genom att använda olika digitala lösningar och hjälpmedel i undervisning för vår målgrupp och det är viktigt att skolpersonal får den fortbildning de behöver för att kunna använda sig av digitaliseringens möjligheter.

Kapitel 8 - Ökat nationellt ansvar för skolans finansiering

Inga synpunkter.

Kapitel 9 – En god miljö för lärande och utveckling

9.1. Insatser för en trygg lärmiljö som främjar studiero

Riksförbundet FUB delar kommissionens uppfattning gällande vikten av en trygg och god lärandemiljö, där eleverna får möjlighet till studiero och där undervisningen anpassas efter alla elevers behov och förutsättningar. Här vill vi betona att arbetet med en god lärandemiljö bör genomsyras av inkludering, vilket också är ett centralt begrepp i Salamancadeklarationen.² Vi ställer oss positiva till att rektorns ansvar gällande trygghet och studiero förtydligas i läroplanen. Vi är däremot tveksamma till formuleringen kring att läroplanerna ska markera att elever ska visa respekt och hänsyn för andra lärare och elever, samt att eleven genom ansträngning och delaktighet tar

² Se t.ex. Svenska Unescorådet <http://www.unesco.se/wp-content/uploads/2013/08/Salamanca-deklarationen1.pdf>

ansvar för sitt lärande och bidrar till en god skolmiljö.³ Vi ser att det finns en problematik och svårighet med att elevens agerande i detta avseende regleras i läroplanen. Det bland annat med hänsyn till att alla elever, av olika anledningar, inte alltid kan styra över sitt bemötande av lärare och klasskamrater, vara delaktiga eller ta ansvar för sitt lärande och bidra till en god studiemiljö. Vad händer med dessa elever om en sådan formulering hamnar i våra styrdokument?

Beträffande förslaget om att de disciplinära åtgärdernas tillämpning ska utvärderas menar vi i FUB att om detta ska genomföras krävs det en god kännedom och kompetens gällande t.ex. olika funktionsnedsättningar, bemötande, tillgängliga skolmiljöer, alternativa kommunikationssätt och specialpedagogisk kompetens. Detta för att minska risken för kränkande behandling och diskriminering vid en sådan utvärdering. Samtidigt anser FUB att det är positivt att en översyn genomförs och att bestämmelser tydliggörs, eftersom det kan bidra till att såväl skolpersonal som barn, elever och anhöriga får en större kännedom kring vad som gäller.

9.2 Ökade inslag av stöd och stimulans

Riksförbundet FUB delar den beskrivning som framkommer i kapitlet gällande att skolor har svårt att erbjuda bra stöd och stimulans till elever och vidare att detta hänger ihop med skolans organisation, resurser och kompetens. Kommissionen menar att en utredning bör tillsättas för att utveckla ett nationellt sammanhållet system med forskningsbaserade metoder och arbetssätt gällande insatser för elever i behov av särskilt stöd. FUB tycker att de förslag som Skolkommissionen lyfter fram här är positiva och delar deras uppfattning om att det är av avgörande betydelse att tidigt upptäcka elever i behov av extra anpassning och särskilt stöd för att vidta åtgärder, samt att kvalificerade specialpedagogiska aktiviteter och insatser för elever i den gruppen är centralt för att skapa ett likvärdigt skolsystem. FUB delar även kommissionens uppfattning om att det är bättre med förebyggande individanpassade insatser för att förebygga skolsvårigheter, istället för att senare försöka ”reparera” skadorna. Men för att detta ska vara möjligt behövs det särskilda kunskaper och kompetenser, bl.a. genom tillgång till elevhälsa, specialpedagoger och annan specialkompetens. Det bör därmed vara av största vikt att stärka upp dessa områden för att den ska vara en reell möjlighet att arbeta med förebyggande insatser inom skolväsendet.

Vi delar kommissionens uppfattning om att dokumentation och uppföljning är någonting positivt och viktigt. Från FUB:s håll vill vi dock betona att det måste finnas ett tydligt syfte med dokumentationen och att den inte får ske på bekostnad av elevernas tid med pedagoger och lärare i skolan, vilket dessvärre sker idag.

I detta avsnitt beskrivs även framväxten av särskolan kort. Beskrivningen utgörs av en historisk skildring av de institutioner som fanns förr och hur detta har bidragit till den nutida idén om inkludering inom skolväsendet.⁴ Från FUB:s sida kan vi inte annat än att beklaga att kommissionen har valt att göra så stora svep från dåtidens institutioner till dagens inkludering. Vi menar att denna del både är kort och innehållslöst och hade gärna sett en vidareutveckling av de beskrivningar och resonemang som förs här.

9.3 En stärkt och mer tillgänglig elevhälsa

Riksförbundet FUB delar helt kommissionens uppfattning om att arbetet med elevhälsan även behöver ske förebyggande, istället för att enbart vara åtgärdsinriktat som den ofta är idag. Vi ser även positivt på förslaget om att berörda myndigheters ansvar och samverkan behöver förtydligas, samt att det behövs mer kunskap kring detta område. I detta arbete vill FUB betona vikten av

³ s. 255.

⁴ s. 257-258

samverkan mellan skolans olika delar och hemmet. Vi vill även belysa vikten av att de som möter vår målgrupp, det vill säga personer med utvecklingsstörning, också har kunskap om olika funktionsnedsättningar, samt vad det kan innebära i relation till de områden som elevhälsan innefattar.

Kapitel 10 – Aktivt skolval och minskad skolsegregation

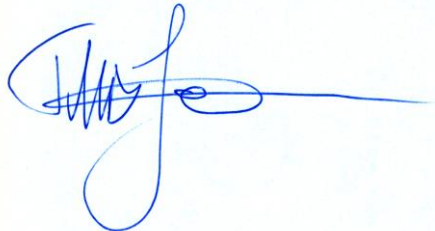
Inga synpunkter.

Kapitel 11 - Läroplansutveckling och utvärderingssystem

Riksförbundet FUB ser positiv på de förslag som behandlas i detta kapitel. I synnerhet uppskattar vi förslaget om att samla in uppgifter om särskilt stöd inom skolväsendet, eftersom ett sådant underlag kan synliggöra brister och därigenom leda till nödvändiga förändringar. Det är också relevant att innehållet i läroplanen utvecklas i relation till samtiden, samt att det sker med stark förankring i lärosäten och bland lärare och rektorer.

.....

För Riksförbundet FUB

A handwritten signature in blue ink, appearing to be 'Thomas Jansson', written on a light blue background.

.....

Thomas Jansson

Förbundsordförande

Riksförbundet för barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning, FUB